

به نام خدا

بازپروری مجرمان در نظام عدالت کیفری ایران با چشم انداز به حقوق انگلیس

مؤلف :

حسین نجفی

انتشارات ارسطو

(سازمان چاپ و نشر ایران - ۱۴۰۳)

نسخه الکترونیکی این اثر در سایت سازمان چاپ و نشر ایران و اپلیکیشن کتاب رسان موجود می باشد

chaponashr.ir

رشناسه: نجفی، حسین، ۱۳۶۴ -
عنوان و نام پدیدآور: بازپروری مجرمان در نظام عدالت کیفری ایران با چشم‌انداز به حقوق انگلیس /
مؤلف حسین نجفی.
مشخصات نشر: ارسطو (سازمان چاپ و نشر ایران)، ۱۴۰۳.
مشخصات ظاهری: ۱۴۷ص.
شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۴۰۸-۰۱۰-۳
وضعیت فهرست نویسی: فیبا
یادداشت: کتابنامه: ص. ۱۳۹ - ۱۴۷.
موضوع: بزهدکاران و مجرمین -- ایران -- توانبخشی Criminals -- Iran -- Rehabilitation
بزهدکاران و مجرمین -- انگلستان -- توانبخشی Criminals -- Rehabilitation -- Great Britain
حقوق جزا -- مطالعات تطبیقی Crime law -- Comparative studies
حقوق جزا -- انگلستان Criminal law -- Great Britain
رده بندی کنگره: HV۶۵۳۵
رده بندی دیویی: ۳۶۴/۱۵۲۳۰۹۵۵
شماره کتابشناسی ملی: ۹۶۷۰۴۶۲
اطلاعات رکورد کتابشناسی: فیبا

نام کتاب: بازپروری مجرمان در نظام عدالت کیفری ایران با چشم‌انداز به حقوق انگلیس

مؤلف: حسین نجفی

ناشر: ارسطو (سازمان چاپ و نشر ایران)

صفحه آرای، تنظیم و طرح جلد: پروانه مهاجر

تیراژ: ۱۰۰۰ جلد

نوبت چاپ: اول - ۱۴۰۳

چاپ: زیرجد

قیمت: ۱۴۷۰۰۰ تومان

فروش نسخه الکترونیکی - کتاب‌رسان:

<https://chaponashr.ir/ketabresan>

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۴۰۸-۰۱۰-۳

تلفن مرکز پخش: ۰۹۱۲۰۲۳۹۲۵۵

www.chaponashr.ir

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۵	مقدمه
۷	فصل اول: مفهوم شناسی و مبانی پژوهش
۸	مبحث اول: مفهوم اصلاح و بازپروری مجرمان
۱۲	مبحث دوم: مبانی اصلاح و بازپروری مجرمان
۱۷	مبحث سوم: اهمیت و ضرورت موضوع اصلاح و بازپروری مجرمان
۲۱	مبحث چهارم: قلمرو موضوعی سیاست اصلاح و بازپروری مجرمان
۲۳	مبحث پنجم: مبانی نظری کیفرگذاری هدفمند
۲۷	مبحث ششم: اصول حاکم بر کیفرگذاری هدفمند
۳۱	فصل دوم: بررسی تطبیقی راهبردها و روش‌های اصلاح و بازپروری
۳۱	مبحث اول: اصلاح و بازپروری مجرمان از طریق مجازات کردن
۳۵	مبحث دوم: اصلاح و بازپروری مجرمان از طریق تدابیری ضمن مجازات حبس
۵۱	مبحث سوم: اصلاح مجرمان و بازپروری با استفاده از مجازات اصلاحی
۵۹	مبحث چهارم: اصلاح و بازپروری مجرمان از طریق روش‌های غیر کیفری
۶۶	مبحث پنجم: نفی مسئولیت کیفری اطفال و پذیرش رویکرد اصلاحی
۶۹	فصل سوم: برنامه‌های اصلاح و بازپروری در حقوق کیفری ایران و انگلیس
۷۰	مبحث اول: استفاده از زندان به عنوان مجازات اصلاحی
۸۰	مبحث دوم: تاسیسات حقوقی اصلاح و بازپروری مجرمان
۱۳۰	نتیجه گیری
۱۳۹	منابع و مآخذ
۱۳۹	منابع فارسی
۱۴۵	منابع عربی
۱۴۵	منابع لاتین

مقدمه

بررسی سیاست‌های راهبردی قانونگذاران و تصمیم‌گیرندگان سیاست جنایی، در حوزه اصلاح و درمان مجرمان، مساله مهمی است که می‌تواند در قالب مطالعه تطبیقی، هدفمند بودن و برنامه‌مداری یک نظام حقوقی را نشان دهد. راهبردها و مقررات اصلاح و بازپروری مجرمان از طریق مجازات کردن، از طریق تدابیری ضمن مجازات حبس، از طریق تاسیسات حقوقی نوین با عناوین مشابه، از طریق روش‌های غیر کیفری و از طریق برنامه‌های خاص اصلاح و بازپروری هم در سیستم اصلاح و درمان ایران و هم انگلیس مشاهده می‌شود، در ایران در قانون مجازات اسلامی جدید، به ایجاد تاسیسات حقوقی نوین در حوزه مجازات‌های تعزیری اقدام شده، همچنین تفکیک و ایجاد مراکز نگهداری برای بزرگسالان و نوجوانان و زنان در راستای اجرای موثر اصلاح و درمان وجود دارد، در زمینه تجدید تربیت منحرفین اجتماعی و بازپروری معتادین به مواد مخدر نیز مقرراتی وجود دارد، در انگلیس نیز به عنوان یکی از کشورهای با سابقه در علوم جزایی اصلاح و درمان، تاسیسات حقوقی با عنوان پروبیشن و اقدامات مشابه هم باعث تنوع مجازات‌ها گردیده است. همچنین روش‌های متنوع و متعدد علمی در زمینه اصلاح و درمان غیرکیفری اختلالات رفتاری الکلیسم و انحرافات جنسی وجود دارد و با مطالعه دقیق این روش‌های درمانی و بارعایت ضوابط قانونی و شرعی می‌توان به بخش اصلاح و درمان غیرکیفری ایران کمک نمود.

مطالعه تطبیقی اصلاح و بازپروری مجرمان از دیدگاه حقوق ایران و انگلیس، محتاج تبیین اصلاح و بازپروری مجرمان، دیدگاه حقوق ایران و انگلیس در این خصوص، بیان ویژگی‌های آن، ماهیت و حدود مترتب بر آن است. تعبیر ساده و عامه‌پسند در هر فرهنگ

از اصطلاح اصلاح و بازپروری مجرمان چیزی جز این نیست که کاری انجام شود که مجرم دیگر بسوی جرم نرود (اصلاح شود)، در این تحقیق دیدگاه حقوق ایران در خصوص اصلاح و بازپروری مجرمان شامل قواعد و متونی است که از قانون سرچشمه گرفته است و شریعت و فقه اسلام، عرف، رویه قضایی و دکترین، دیگر منابع این حقوق هستند. همچنین دیدگاه حقوق انگلیس در خصوص اصلاح و بازپروری مجرمان شامل مجموعه قواعدی است که ساخته دست قضات و دادگاه‌های این کشور است. در این تحقیق سعی می‌شود اصلاح و بازپروری مجرمان در دو کفه حقوق ایران و انگلیس سنجیده شود، با این پرسشها که دیدگاه حقوق ایران به مقوله اصلاح و بازپروری مجرمان چگونه است؟ دارای چه ساختار و ماهیتی است؟ دیدگاه حقوق انگلیس چگونه است؟ چه ساختاری دارد؟ ماهیت آن چیست؟ و در ادامه به دنبال حل این پرسش هستیم که وجوه اشتراک این دو را دریافته، وجوه افتراق را نیز مشخص نماییم، همچنین باید در تحقیق مشخص شود که خواستگاه این دو کدام است و چه ارتباطی باهم دارند.

فصل اول

مفهوم شناسی و مبانی پژوهش

اصولی که باتوجه به شان و منزلت انسان شکل گرفته و فلسفه وجود اش، اعتلای منزلت حقوق انسانی است، شرایطی را برای اصلاح و بازپروری مجرمان تعیین می‌کند. اصلاح و بازپروری مجرمان از مباحث با اهمیت و ضروری جوامع امروزی می‌باشد، چرا که اصلاح بزهکار تاثیرگذارتر از کیفر دادن اوست، تفاوت دیدگاه‌های اندیشمندان مختلف نسبت به مقبولیت یا غیر مقبولیت این سیاست مانع اجرای این سیاست نشده است و در جوامع امروزی نیز قلمرو اجرای این سیاست مشخص شده است.

به تدریج، با گسترش مطالعات و یافته‌های جرم‌شناختی گستره مفهوم اصلاح و بازپروری مجرمان وسیع تر شد. بدین شکل که بزهکاری نه فقط به عنوان یک بیماری و پدیده ای زیستی- سرشتی بلکه به عنوان آسیبی اجتماعی و پدیده ای انسانی - اجتماعی مورد توجه قرار گرفت. این امر سبب شد تا گستره بازپروری بزهکاران از درمان پزشکی بنیانگذاران مکتب تحقیقی تا درمان اجتماعی ادامه یابد. (ر.ک: آنسل: ۱۳۷۵) بدین ترتیب، تحت تاثیر تحولات جرم‌شناختی جنبه اصلاحی - درمانی (بازپروری) کیفر، بیش از جنبه سزادهی (مکفاتی) آن مورد توجه نظام عدالت کیفری قرار گرفت، به گونه ای که «حقوق کیفری سزا مدار» جای خود را به «حقوق کیفری درمان مدار» سپرد.

بررسی تفکرات ماهیتی، مبنایی و راهبردی قانونگذاران و تصمیم گیرندگان سیاست جنایی، در حوزه اصلاح و بازپروری مجرمین مساله مهمی است، که میتواند در قالب

مطالعه تطبیقی، اشتراک و اختلاف سیستم‌های حقوقی را معین نماید. مطالعه آراء اندیشمندان درباره اصلاح و بازپروری مجرمان و روش‌های تحقق آن، بیانگر اختلاف در ماهیت و مبانی و تکثر راهبردها و روش‌های آن است. در این بخش، در فصل اول به بحث و بررسی درباره مفهوم، مبانی، اهمیت و قلمرو اصلاح و بازپروری مجرمان پرداخته میشود، سپس راهبردهای عام اصلاح و بازپروری مجرمان مطالعه خواهند شد.

مطالعه اندیشه‌های بشری حکایت از قدمت و دیرینگی ایده اصلاح مجرمان دارد. اصلاح مجرمان از دیدگاه حقوق مختلف به عنوان یک ارزش انسانی شناخته میشود، هرچند مطالعه دیدگاه‌های موجود درباره اصلاح مجرمان، نشانگر اختلاف برداشت درباره مفهوم اصلاح و درمان است.

در این فصل در چهار مبحث به بررسی و بحث درباره مفهوم اصلاح و بازپروری مجرمان، مبانی اصلاح و بازپروری مجرمان، اهمیت و ضرورت موضوع اصلاح و بازپروری مجرمان، قلمرو موضوعی سیاست اصلاح و بازپروری مجرمان پرداخته میشود.

مبحث اول: مفهوم اصلاح و بازپروری مجرمان^۱

از گذشته تا امروز، به موازات اعمال مجازات بر بزهکاران، نگرش‌های متعددی در زمینه کارکردهای کیفر مطرح شده است. این نگرش‌ها به طور کلی با «رویکردی گذشته‌گرا» یا «آینده‌گرا» به پاسخ‌دهی به مجرمان می‌نگرند. در پرتو این نگرش‌ها، کارکرد کیفر را می‌توان به دو گونه تکلیف‌گرا (سزاده) و فایده‌گرا (پیشگیرانه) دسته‌بندی کرد. کارکرد تکلیف‌گرای مجازات با «گذشته‌نگری» تنها به دنبال سرزنش بزهکار (مقصر) و کارکرد فایده‌گرای کیفر، با «آینده‌نگری» درصدد پیشگیری از بزهکاری نخستین مجرمان احتمالی و پیشگیری از بزهکاری دوباره‌ی مجرمان واقعی است. (داف، ۲۰۰۱، ۵۶-۴۴)

۱. در زبان لاتین از کلمات مختلفی جهت بیان سیاست اصلاح و بازپروری استفاده می‌شود؛ عباراتی چون: Treatment, Social Reintegration, Reformation, Reclassement, Amendment, Reinsertion, Resocialisation, Rehabilitation که البته هر یک به بعدی از ابعاد این سیاست اشاره دارد.

مسبق به گزاره ای اخیر الذکر، از جمله کارکردهای فایده گرا یا سودمند مجزاتها که از حدود شصت سال اخیر به طور جدی مورد توجه قرار گرفت و به عنوان یک دغدغه انسانی در مقررات داخلی و برخی اسناد بین المللی منعکس شد، رفتار اصلاحی با بزهکاران است. (Gassin, 1995:59) این کارکرد، در منابع مختلف مورد توجه قرار گرفته و در قالب اصطلاحات مختلفی همچون اصلاح و درمان، بازپروری، بازسازی، بازپذیری اجتماعی مجرم و ... مطرح شده است. در این راستا، به تشریح مفهوم اصلاح و بازپروری مجرمان می پردازیم.

برخی بازپروری را عمل تربیت و اصلاح بزهکاران (به ویژه معتادان) و آماده کردن آنها برای بازگشت به جامعه (انوری ۱۳۸۶، ۷۵۶). تعریف کرده اند. فرهنگ لغت فرانسوی لاروس، اصلاح و بازاجتماعی کردن را چنین تعریف می نماید: «اقدام به گونه ای که فرد بزهکار، معتاد یا معلول بتواند خود را دوباره با زندگی اجتماعی منطبق سازد»؛ «قبول و به رسمیت شناختن ارزشها و سودمندی چیزی پس از دوره ای فراموشی»؛ «پایان دادن به سوءظن ها، انتقادهای بی اعتنایی نسبت به یک فرد همراه با اعلام رسمی اینکه وی باز هم شایسته ای اعتماد است». حال باید دید این تعاریف لغوی تا چه اندازه از معنای اصطلاحی آن فاصله دارد.

بازپروری در اصطلاح، به معنای بهسازی اجتماعی یا اصلاح اخلاقی توأم با حسن رفتار است. در ارتباط با معنای اصطلاحی بازپروری دو رویکرد اجتماعی و اخلاقی وجود دارد. رویکرد اجتماعی که از یافته های جرم شناسی تأثیر پذیرفته است و معیارهای مشخص و قابل سنجشی برای ارزیابی اصلاح فرد ارائه می دهد، اصلاح یا بازپروری را چنین تعریف می کند: استحکام روابط اجتماعی و فردی بزهکار، به گونه ای که به وی اجازه دهد به طور فعال در جامعه وارد شود، مهارت های مفید و مقبول اجتماعی را فراگیرد و در عمل از این توانایی ها استفاده نماید. انجمن خدمات بازسازی اجتماعی کبک (کانادا) نیز بر اساس همین رویکرد، آن را چنین تعریف کرده است: عدم تکرار جرم یا اقدام به گونه ای که فرد پس از آن بتواند سازگار با قانون و هنجارهای اجتماعی زندگی کند یا تقویت حس تعلق به جامعه.